

*La cultura, a Girona,
sempre ha estat
minoritària («Home nu
escoltant música»,
dibuix de Fidel
Aguilar).*

El sí i el no de la Girona cultural

En la conferència de cloenda del cicle dedicat a Prudenci Bertrana, en el marc de l'exposició promoguda per la Caixa de Barcelona, Joaquim Nadal va fer servir la seva doble condició d'historiador i d'alcalde per posar el dit a la nafra d'una vella qüestió gironina: la de la seva vitalitat cultural més aparent que real o, en tot cas, més elitista que majoritària. «A primers de segle —va dir— es vivia una efervescència intel·lectual, que van protagonitzar Bertrana, Monsalvatge, Palol, Rahola i Masó. Però era una efervescència enlluernadora que passava per un nucli reduït, i va crear el miratge d'una situació de canvi profund que no es corresponia amb la realitat».

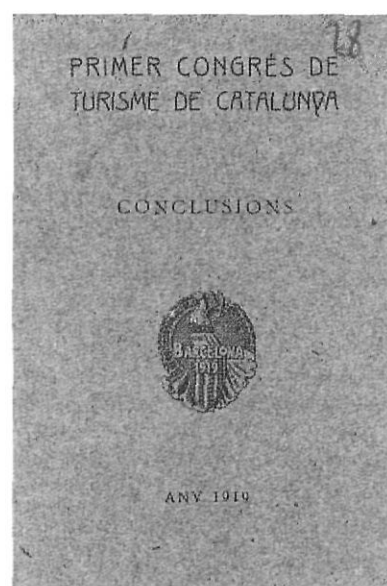
L'afirmació és exacta. Els ciutadans que tanta fama han donat a Girona formaven, en realitat, un grup molt petit. Tharrats els definia com «un nucli de selectes» i Palol els descrivia, més gràficament, com «quatre lletraferits i mitja dotzena que volien escoltar-los». Els seus contemporanis els observaven amb tota mena de reticències; en el millor dels casos van ser menyspreats com uns bohemis, i en els pitjors ni això, com acredita dramàticament el cas de Bertrana, i no diguem el de Rahola. La dictadura va agreujar la situació: la repressió va fer encara més difícil l'obertura de mentalitats i el canvi d'actituds, i Girona va viure molts anys d'atonía i de depauperació cultural en tots els àmbits: la literatura, la música, les arts plàstiques.

Ara assistim a un nou esclat cultural, literari i artístic, i ens sembla que ha obtingut una major sintonia amb la societat. Joaquim Nadal es preguntava, però, fins a quin punt aquesta nova efervescència no és també artificial. I afegia: «L'immobilisme imperant durant dècades encara cueja i en la ciutat encara hi ha latents les velles arrels d'un conservadorisme que ofega qualsevol iniciativa i redueix Girona a una foto fixa». Hi ha, certament, el fre dels conservadors, però també hi ha, potser, la falta d'empenta dels *soi-disants* progressistes. La societat gironina és difícilment permeable, però, quantes conquestes de la creativitat local han actuat com a autèntic revulsiu? Quantes suposades audàcies culturals no s'han reduït a operacions de façana? Quins canvis veritablement renovadors s'han produït en el teixit comunitari a partir de l'efervescència de les arts i de les lletres? Quines iniciatives en l'àmbit de la cultura s'han convertit en elements transformadors de la vida social? En la resposta a aquestes preguntes s'hi enclouen el sí i el no de la famosa «Girona cultural».

70 anys de turisme

Fa setenta anys que va tenir lloc a Barcelona el Primer Congrés de Turisme de Catalunya. Una lectura actual de les Conclusions de 1919 proporciona no poques sorpreses. No és la més petita la d'aquesta proposta, que sembla redactada ahir mateix: «Dirigir-se a la Junta Directiva de l'Exposició de Barcelona perquè s'estudiï la conveniència de la construcció d'un *Stadi*, tenint en compte, primer, la intensitat que han assolit els esports a Catalunya, i, segon, la probabilitat de poder celebrar els Jocs Olímpics Internacionals a Barcelona».

Però allà on cal posar l'accent és en el concepte de turisme que tenien els nostres avantpassats. Aquell Congrés no oblidava demanar «que es posin en condicions de millor viabilitat les carreteres de major interès turístic», però fixava sobretot l'atenció en qüestions més immaterials: «la major conservació i presentació dels monuments urbans», «la consevació i foment de les festes tradicionals populars», «que els propietaris de col·leccions populars d'art facilitin als turistes estudiosos la visita a llurs museus», o la solució dels problemes pendents en matèria d'higiene urbana i d'allò que aleshores encara tenia nom propi i s'anomenava «educació cívica». En aquests camps, algunes de les recomanacions contingudes en aquell document històric serien plenament vigents avui, perquè encara és l'hora que s'han de materialitzar. Algunes són tan simples com aquesta: «la rotulació de camins i corriols de muntanya». Altres, tan elementals com la que demana «l'establiment de cases

Sa Tuna, vista per Fagnoli, és una imatge típica de la Costa Brava d'abans del turisme.

• *Àngel Portell, que va treballar amb càrrecs de responsabilitat a la casa Grober durant cinquanta-dos anys, ens fa unes precisions importants al Treball de Redacció del núm. 132, dedicat als darrers moments de la guerra civil a Girona. Sobre l'incendi de la Grober, diu que només es va cremar l'edifici de la fàbrica principal, mentre que van quedar intactes les altres dues, anomenades dels Tèlers i de la Fundició. I afirma que no és exacte que la represa del treball es fes coincidir amb el primer aniversari de la Liberación. El treball a la fàbrica pràcticament no es va interrompre, i la inauguració de l'edifici reconstruït va ser el 4 de maig de 1940, segons la placa commemorativa que deia textualment així: «Este edificio / incendiado y destruido / al huir las hordas marxistas / perseguidas / por las invictas tropas / del / Generalísimo Franco / reconquistada Gerona / el 4 de febrero de 1939 / fue / reconstruido / y felizmente inaugurado / el 4 de mayo de 1940».*

• *L'Associació Amics de Josep Pla en va encomanar una conferència sobre Josep Pla i Girona. Quan el text, juntament amb altres cinc, ha estat recollit en un llibre, hi he trobat a faltar el paràgraf que segueix: «Una altra visita significativa (de Pla a Girona) es produeix el 8 o el 9 de febrer de 1939, quatre o cinc dies després de l'ocupació de la ciutat per les tropes franquistes. En aquell moment Pla és director provisional de La Vanguardia, i el dia 10 de febrer signa en el seu diari l'article Retorno de un catalán sentimental a Gerona. Un article que no figura a la seva Obra Completa i que forma part d'aquelles moltes pàgines que, tal com diu Pere Calders, Pla i la literatura es podien haver estalviat». Sembla, doncs, que els Amics de Josep Pla volen amagar-li els defectes. Deuen haver oblidat aquella dita tan nostra: «Com més amics, més clars».*

• *Quan es van rehabilitar les cases de l'Onyar i es van pintar llurs façanes amb colors inesperats, alguns artistes ofesos, com Isidre Vicens, van prometre que ja no portarien més aquell indret a les seves teles. Pia Crozet, en canvi, ha acceptat el repte dels fets consumats, i ha presentat una sèrie de collages en serigrafia on s'estilitzen les línies i les formes de la façana fluvial, pintada amb colors que arriben al límit de les possibilitats expressives. El resultat és una Girona rutilant que potser haviem vist en somnis i no havíem gosat revelar; una ciutat estrident que trenca tots els mollos i que, entre la imaginació i la ironia, pica l'ullet a les audàcies cromàtiques dels artistes rehabilitadors.*

de salut per als turistes malalts» o la que sol·licita que s'implanti a nivell universitari «l'ensenyança especial de les pràctiques de la cuina i cambra hoteleres». Altres, en fi, tan deliciosament ingènues i profundament simptomàtiques com la que proposa «la convocatòria d'un concurs entre els dibuixants projectistes de mobles per a l'adopció d'un model de dormitori d'hotel que reuneixi les degudes condicions d'higiene, bellesa i confort».

Moltes d'aquestes iniciatives s'adiuen poc amb el turisme que coneixem al cap de setanta anys. Aquest és el temps que hem hagut d'esperar per aconseguir els Jocs Olímpics, però encara haurem d'esperar molt més per assolir el turisme a mesura humana que alguns van somniar.

La doble vocació de Joan Rovira

«**I** en mesos de bon temps que ens duu l'estiu / aquell ormeig, treball de crista virolada, / s'omplirà de rescasses, d'un roig viu, / de llagostes de empresonat entre els canyissos, / que et pagarà amb escriu / tot els treballs dels dies grisos...».

Així canta Joan Rovira, en un dels seus poemes, la glòria de la pesca. En prosa, la va explicar fa uns mesos a les pàgines d'aquesta *Revista*: «Actualment la pesca no és més que una puixant indústria extractiva (...) però nosaltres, els pescadors i els afeccionats de la meua generació, hem conegut una altra classe de pesca i hem tingut la sort de poder fruit de les delícies, alegries i satisfaccions insuperables que pot donar el mar als seus addictes (...). Tot això ha passat. Ens consolem pensant —amb un puntet d'egoisme— que nosaltres encara ens hem divertit amb una canya o un volantí a la mà, gaudi que no coneixeran les generacions a venir».

Nascut a Llafranc el 1913, Joan Rovira i Bastons ha alternat, durant bona part de la vida, dues vocacions: el mar i la pedagogia. Fill de pescadors, ha practicat intensament l'art de la pesca marítima i ha ensenyat als que volien estudiar per patrons de barca o mecànics navals. Però ha ensenyat, sobretot, a l'escola que va fundar fa més de mig segle, l'Escola Rovira, per la qual han desfilarat diverses generacions de palamosins. Mestre dur i cordial alhora, preocupat per la formació integral dels alumnes, ha alternat la disciplina dels seus mètodes pedagògics amb l'exercici de la seva gran humanitat. Ara, pas-

Joan Rovira i Bastons al moll de Palamós.

sada la frontera dels setanta-cinc anys, ha rebut de la Generalitat la Medalla de la Pesca Catalana i ha publicat un llibre poètic que revela el seu esperit sensible i subtil. L'obra ofereix molts retrats de paisatge, molts tributs a la vegetació mediterrània —el roure, el roser, la mimosa, l'olivera— i també, sota el títol de *Climes*, dotze poemes rodons dedicats als dotze mesos del calendari republicà. Són dotze quadres d'una exposició: els vuit primers versos de cada un expliquen el paisatge i el clima, i els dos últims hi col·loquen, discretament, les figures humanes que donen sentit al conjunt.

Però cal atendre sobretot algunes composicions que són com autoretrats d'aquest pescador i mestre que contempla el món amb una serenitat infinita. Les poesies *Íntimes*, que donen títol al volum, reflecteixen la melangia i la dignitat de la seva maduresa plena de bons records. Després d'haver viscut la vida amb plenitud, Joan Rovira ofereix una darrera i doble lliçó d'ètica i d'estètica: «Estem seguint l'última singladura / i ens queda poc per acabar el viatge. / Llancem tot pes inútil per la borda / i alleugerim la nostra barca. / (...) Descarreguem nostre navili; / que es faci lleu com la claror de l'alba».

paperets

Un concert de campanes?

Sembla que la idea va ser del doctor Enric Mirambell, cronista oficial de la ciutat. Sembla que la iniciativa ha tingut bona acollida per part de l'Ajuntament. Sembla, doncs, que per la tardor —potser per Fires— tindrem a Girona un concert de campanes.

Amb el so de les campanes es va escriure durant segles la història religiosa i cívica de la ciutat. Campanes que canten, que ploren, que criden, que avisen. L'any 1925, Josep Grahit i Grau en van comptar seixanta-set: disset a la catedral i cinquanta escampades per altres campanars i torres. Una vella Consueta, exhumada més tard pel propi Grahit, detalla les campanes existents a la Seu i les mil i una maneres rituals de tocar-les, alçar-les, bogar-les, voltar-les, assentar-les, deixar-les dretes, deixar-les anar... El món de les campanes compta amb un vocabulari exclusiu i sonor de batallades, repics, repicons, tritllos, tritlleig, tocs d'ànimes, tocs d'Àngelus, tocs d'oració, tocs de fi... Quan Grahit descriu les campanes de Girona, sembla que parla de persones vives; cadascuna té el seu nom de pila o el seu motiu familiar: la Beneta, la Maria, la Narcisa, la Feliu, la Capítular, la Dominical, la Quotidiana, la Peixatera, la del Lladre, la dels Quarts, la Petita, la Bramamorts, la Cincnous...

La majoria d'aquestes campanes van ser víctimes de la guerra civil. Reposades algunes amb relativa fortuna, les de la catedral van ser objecte d'un nou inventari a càrrec del doctor Josep Calzada. Algunes porten incises lamentables inscripcions de circumstàncies; així, la nova Assumpta s'ufana d'haver estat fabricada «després de la subversió pública, regint l'Espanya el preclaríssim cabdill Franco». La Beneta, salvada gràcies a la seva funció d'assenyalar les hores, data del segle XVI i és coneguda popularment com «el bombo». La seva llarga existència és envoltada de llegendes i de la més bella literatura: Berga i Boix, Bertrana, Ruyra, Rahola... És Rahola qui escriu que «quan les campanes de Girona branden, una profunda extremitud commou fins a llurs arrels els monuments».

Fa molts anys que les campanes de Girona sonen poc. Els campaners successors de Josafat han estat substituïts per mecanismes electrònics. Els tocs han minvat, i el brogit de la circulació urbana els fa pràcticament inaudibles. Alguns, com Narcís Comadira, enyorem aquells «captards lluminosos de campanes», aquella ciutat sense sorolls que s'omplia cada vespre de vibracions sonores. Ara potser, ni que sigui per un sol dia, recobrem aquell dring harmoniós del passat.

• El conseller Ramon Trias Fargas presideix, a la Cambra de Comerç de Girona, la inauguració de la delegació del Patronat Català Pro Europa, i recorda altres compareixences seves en aquella tribuna. N'hi va haver una de molt sonada, ara fa catorze anys. Trias Fargas, aleshores només economista, va pronunciar una conferència sobre l'empresa catalana i el seu futur social. I va ser multat pel governador civil per una sola frase. Aquesta: «L'economia lliure és, segons la història, una condició necessària, però no suficient, perquè es doni la llibertat política. Les dictadures nazi i franquista que, no cal dir-ho, encara són pitjors que les altres, conviuen i conviuen amb una certa economia de mercat». Dir això el mes d'abril de 1975, en vida del dictador, costava 100.000 pessetes.

• Presentació insòlita, en el marc de la Fontana d'Or, del llibre de Carme Vinyoles Màgiques, pors i supersticions. Enric Marqués eleva l'anècdota a categoria i col·loca el tema de la por en un context presidit per la memòria de l'inquisidor Eimeric i els fantasmes d'una repressió que ha deixat un llarg rastre. Recorda els explotats d'avui i diu que «s'ha avançat ben poc en l'exercici dels drets que lògicament i oficialment sembla que hauríem d'haver conquerit». Reflexiona sobre la intolerància i el fanatisme com a mals endèmics de la societat, i passa llista a «les pors que tornen, d'una altra manera menys abrupta, més sofisticada però igualment poderosa: la pèrdua del lloc de treball, el descobert bancari, la SIDA, la nuclearització, els accidents de trànsit, el MOPU i els que li fan coixí amb el projecte de la variant...» Carme Vinyoles rebla el clau del presentador en repassar els tres clàssics agents de la por —el capellà, l'amo, la bruixa— i afirma que, abans i ara, la por ha estat sobretot un element de domini.

• A propòsit del llibre recent de Francesc Ferrer, Josep Vicent fa l'elogi del Sant Feliu del set-cents, que tenia tràfic mediterrani i amb Amèrica, i que comptava amb pescadors, tapers, pagesos, fabricants de bótes, de mitges i d'espelmes. «Va ser —diu— un moment esplèndid i ric de la vila, perquè era vila diversa». Ara, en canvi, hom es decanta cap al monocultiu. I no hauríem d'oblidar allò que deia Mario Gaviria: que els pobles que es dediquen massa als serveis acaben per ser serriols.

NARCÍS-JORDI ARAGÓ